

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi • digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2025. Issue 9

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London , 2025.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

FAOLIYAT VA MOTIVATSIYA PSIXOLOGIYASI: MOTIVDAN NATIJAGACHA BO'LGAN JARAYONNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI

Hamroyev Azizvek Rustamovich

Asman universiteti

Pedagogika, ta'lim va ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi faoliyat va motivatsiya o'rtasidagi bog'liqlik faoliyat nazariyasi va zamonaviy motivatsiya psixologiyasi nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Motivdan natijagacha bo'lgan jarayon to'rt bosqichda – motivning shakllanishi, maqsadni tanlash, niyatni harakatga aylantirish va faoliyatni oxiriga yetkazish bosqichlarida ko'rib chiqiladi hamda har bir bosqichda amal qiluvchi psixologik mexanizmlar ochib beriladi. Xorijiy tadqiqotlar natijalari asosida ta'lim va mehnat faoliyatida motivatsiyani boshqarish bo'yicha amaliy takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: faoliyat, motiv, motivatsiya, maqsad, ma'no hosil qiluvchi motiv, muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasi, iroda, amalga oshirish niyati, maqsad qo'yish.

PSYCHOLOGY OF ACTIVITY AND MOTIVATION: PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF THE PATH FROM MOTIVE TO RESULT

Hamroyev Aziz Rustamovich

Lecturer of the Department of Pedagogy, Education and Social Sciences,

Asman University

Abstract. This thesis analyzes the relationship between activity and motivation from the standpoint of activity theory and contemporary motivation psychology. The path from motive to result is considered in four stages – the formation of a motive, the choice of a goal, the transformation of an intention into action, and the completion of the activity – and the psychological mechanisms operating at each stage are described. Drawing on international research, practical proposals are made for managing motivation in educational and work activity.

Keywords: activity, motive, motivation, goal, sense-forming motive, achievement motivation, volition, implementation intention, goal setting.

Inson faoliyatining samaradorligi faqat uning bilim va ko'nikmalariga emas, balki bu faoliyatni nima harakatga keltirayotganiga ham bog'liq. Psixologiyada faoliyat va motivatsiya bir-biridan ajralmas hodisalar sifatida o'rganiladi: motivsiz

faoliyat yuzaga kelmaydi, motivatsiya esa faoliyat jarayonida shakllanadi va o'zgaradi. Amaliyotda esa motivatsiya ko'pincha "bor" yoki "yo'q" bo'lgan yaxlit holat sifatida tushuniladi, uni oshirish choralari esa rag'bat va jazo bilan cheklanadi. Holbuki, motivdan natijagacha bo'lgan yo'l bir necha bosqichdan iborat bo'lib, ularning har birida o'ziga xos psixologik mexanizmlar amal qiladi.

S.L.Rubinshteyn ilgari surgan ong va faoliyat birligi tamoyiliga ko'ra, shaxsning psixik xususiyatlari faoliyatda namoyon bo'ladi va faoliyatda shakllanadi. A.N.Leontyev bu g'oyani rivojlantirib, faoliyatning tuzilishini ajratib ko'rsatgan: yaxlit faoliyat motivga, uni tashkil etuvchi harakatlar ongli maqsadlarga, operatsiyalar esa bajarish shart-sharoitlariga mos keladi. Bu tuzilmada motiv faoliyat nima uchun bajarilayotganini, maqsad esa aynan nimaga erishish kerakligini belgilaydi. H.Heckhausen motivatsiya psixologiyasidagi turli yondashuvlarni umumlashtirib, motivatsiyani shaxs xususiyatlari va vaziyat omillarining o'zaro ta'siri natijasi sifatida talqin qilgan. Shu yondashuvlarga tayanib, motivdan natijagacha bo'lgan jarayonni to'rt bosqichda ko'rib chiqish mumkin.

Birinchi bosqich – motivning shakllanishi. A.N.Leontyevga ko'ra, motiv ehtiyoj o'ziga mos predmetni topganda paydo bo'ladi. Olim faoliyatga shaxsiy ma'no beruvchi "ma'no hosil qiluvchi motivlar"ni faqat qo'shimcha turtki vazifasini o'tovchi "motiv-stimullar"dan farqlagan. Muhimi, yangi motivlar ko'pincha faoliyatning o'zida tug'iladi: dastlab baho yoki maosh uchun bajarilgan ish vaqt o'tishi bilan shaxs uchun mustaqil qadriyatga aylanishi mumkin. Leontyev bu mexanizmni "motivning maqsadga siljishi" deb atagan. Bundan muhim amaliy xulosa kelib chiqadi: motivni so'z bilan "singdirib" bo'lmaydi, u shaxs faoliyatga jalb etilib, undan qoniqish va muvaffaqiyat tajribasini olgandagina mustahkamlanadi.

Ikkinchi bosqich – maqsadni tanlash. J.Atkinsonning muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasi modeliga ko'ra, shaxsning u yoki bu vazifaga intilish kuchi muvaffaqiyatga intilish motivi, muvaffaqiyat ehtimolini sub'ektiv baholash va muvaffaqiyatning shaxs uchun qimmatini bilan belgilanadi, bunda vazifa qanchalik qiyin bo'lsa, unda erishilgan muvaffaqiyat shunchalik qimmatli hisoblanadi. Modeldan kelib chiqadigan muhim xulosa shuki, muvaffaqiyatga yo'naltirilgan shaxslar o'rtacha murakkablikdagi vazifalarni tanlaydi, muvaffaqiyatsizlikdan qochishga yo'naltirilgan shaxslar esa yo juda oson, yo bajarib bo'lmaydigan darajada qiyin vazifalarni afzal ko'radi. Demak, motivatsiya kuchi qiziqishning o'zi bilan emas, balki maqsadga erishish mumkinligiga bo'lgan ishonch bilan ham belgilanadi.

Uchinchi bosqich – niyatni harakatga aylantirish. Kundalik tajriba ko'rsatadiki, kuchli motivatsiya ham har doim harakatga olib kelavermaydi: inson ko'p narsani niyat qiladi, ammo boshlashni kechiktiradi. H.Heckhausen va P.Gollwitzer ishlab chiqqan "Rubikon modeli"ga ko'ra, variantlarni tortib ko'rish va tanlashdan iborat motivatsion bosqich qaror qabul qilinishi bilan tugaydi, shundan so'ng niyatni amalga oshirishga qaratilgan irodaviy bosqich boshlanadi; bu ikki bosqichda fikrlash ham turlicha kechadi. P.Gollwitzer irodaviy bosqichni qo'llab-quvvatlashning oddiy, ammo samarali vositasi sifatida "amalga oshirish niyati"ni, ya'ni "agar X vaziyat yuzaga kelsa, men Y harakatni bajaraman" ko'rinishidagi aniq rejani taklif etgan. P.Gollwitzer va P.Sheeranning 94 ta mustaqil tadqiqotni qamragan meta-tahlilida bunday rejalar maqsadga erishishga o'rtachadan yuqori darajada ($d = 0,65$) ta'sir ko'rsatishi aniqlangan.

To'rtinchi bosqich – faoliyatni oxiriga yetkazish. E.Locke va G.Latham maqsad qo'yish bo'yicha ko'p yillik tadqiqotlarni umumlashtirib, aniq va yetarlicha murakkab maqsadlar "qo'lingizdan kelganicha harakat qiling" kabi noaniq ko'rsatmalarga nisbatan yuqori natijaga olib kelishini ko'rsatgan. Ularning fikricha, maqsad diqqatni yo'naltiradi, sarflanadigan kuchni oshiradi, qat'iyatni uzaytiradi va samarali usullarni izlashga undaydi, biroq bu ta'sir shaxs maqsadga sodiq bo'lgan va o'z natijalari haqida muntazam qayta aloqa olib turgan holdagina to'liq namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, motivatsiyaning haddan tashqari kuchli bo'lishi ham samaradorlikni pasaytiradi. R.Yerkes va J.Dodson tajribalarida aniqlangan va keyinchalik motivatsiyaga nisbatan umumlashtirilgan qonuniyatga ko'ra, motivatsiyaning maqbul darajasi vazifa murakkabligiga bog'liq: murakkab vazifalarni bajarishda haddan tashqari kuchli turtki va xavotir natijani yomonlashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, faoliyat va motivatsiya o'zaro bog'liq jarayon bo'lib, motivatsiya faqat faoliyatning boshlanishida emas, balki uning barcha bosqichlarida namoyon bo'ladi. Motivning shakllanishi faoliyatning shaxsiy ma'nosiga, maqsadni tanlash muvaffaqiyat ehtimoli va natija qimmatini baholashga, niyatning harakatga aylanishi irodaviy rejalashtirishga, faoliyatning oxiriga yetishi esa aniq maqsad, qayta aloqa va motivatsiyaning maqbul darajasiga bog'liq. Shu sababli motivatsiyani boshqarish bir martalik rag'batlantirish bilan cheklanmasdan, faoliyatning har bir bosqichiga mos psixologik vositalarni qo'llashni talab etadi.

Ta'lim va mehnat faoliyatida motivatsiyani samarali boshqarish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Topshiriq va vazifalarni berishda ularning shaxs uchun kasbiy va ijtimoiy ahamiyatini ochib berish, talaba va xodimlarni faoliyatning mazmunli qismlariga erta jalb etib, ularga muvaffaqiyat tajribasini to'plash imkoniyatini yaratish.

2. Vazifalarni bajaruvchining imkoniyatlariga mos, o'rtacha yoki undan biroz yuqori murakkablikda belgilash, muvaffaqiyatsizlikdan qo'rqadigan shaxslar uchun murakkablikni bosqichma-bosqich oshirib borish.

3. Talaba va xodimlarni "agar ... bo'lsa, unda ..." ko'rinishidagi amalga oshirish rejalarini tuzishga o'rgatish, katta vazifalarni muddatlari aniq belgilangan oraliq maqsadlarga bo'lish.

4. Noaniq chaqiriqlar o'rniga aniq va o'lchanadigan maqsadlar qo'yish, natijalar haqida muntazam qayta aloqa berish, haddan tashqari bosim va xavotirni kuchaytiruvchi rag'batlantirish usullaridan voz kechish hamda psixologik xizmat orqali talaba va xodimlarning motivatsion holatini muntazam o'rganib borish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000. – 712 с.

2. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.

3. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. – 2-е изд. – СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. – 860 с.

4. Atkinson J.W. Motivational Determinants of Risk-Taking Behavior // Psychological Review. – 1957. – Vol. 64, No. 6. – P. 359–372.

5. Heckhausen H., Gollwitzer P.M. Thought Contents and Cognitive Functioning in Motivational versus Volitional States of Mind // Motivation and Emotion. – 1987. – Vol. 11, No. 2. – P. 101–120.

6. Gollwitzer P.M. Implementation Intentions: Strong Effects of Simple Plans // American Psychologist. – 1999. – Vol. 54, No. 7. – P. 493–503.

7. Gollwitzer P.M., Sheeran P. Implementation Intentions and Goal Achievement: A Meta-Analysis of Effects and Processes // Advances in Experimental Social Psychology. – 2006. – Vol. 38. – P. 69–119.

8. Locke E.A., Latham G.P. Building a Practically Useful Theory of Goal Setting and Task Motivation: A 35-Year Odyssey // American Psychologist. – 2002. – Vol. 57, No. 9. – P. 705–717.

9. Yerkes R.M., Dodson J.D. The Relation of Strength of Stimulus to Rapidity of Habit-Formation // Journal of Comparative Neurology and Psychology. – 1908. – Vol. 18, No. 5. – P. 459–482.

10. G'oziyev E. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2010.

